

УДК 330.322(477.83)

М. П. Бутко,
 д. е. н., професор, Чернігівський державний технологічний університет
 О. П. Сосновська,
 здобувач, Львівський інститут регіональних досліджень

ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ

У статті досліджено реальний стан залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Львівської області. Окреслено шляхи розв'язання зазначеної проблеми на регіональному рівні.

The actual state of attraction of foreign investment into the economics of Lviv region is researched. The ways of solving the mentioned problem at the regional level are determined.

ВСТУП

Залучення достатніх та високоліквідних прямих іноземних інвестицій (ПІІ), а також їх ефективне використання є безперечно основним завданням програм багатьох країн та їх регіонів. За визначенням науковців Організації з економічного співробітництва та розвитку, високоякісні ПІІ зазвичай надходять з мультинаціональних компаній ОЕСР і мають чітку експортну орієнтацію у поєднанні з сильними прямими і зворотними зв'язками із внутрішнім сектором. Такі ПІІ зумовлюють перетікання технологій, цим відрізняються від "низькоякісних" ПІІ, які володіють лише кількома такими зв'язками і не збільшують конкурентоздатність. Сильна конкуренція за ПІІ є сама по собі свідченням їх здатності сприяти зростанню та розвитку. За умов, коли глобальний ринок став реальністю, країнам стало нелегко залишатись конкурентними без ПІІ, які підтримують зростання та несуть щонайменше такі цінності, як фінансовий капітал, управлінські навички, технології та доступ до експортних ринків, таким чином підвищуючи конкурентоздатність регіонів [1].

Світовий досвід, в тому числі досвід сусідніх до України країн, показує, що прямі іноземні інвестиції розглядаються як один з найважливіших чинників економічного зростання. Так, наприклад, у всіх регіонах Польщі дуже значна частина експортного обороту формується завдяки компаніям з іноземним капіталом. Що стосується можливого зростання конкуренції з національними компаніями, то польські спеціалісти вбачають в цьому певні переваги для регіону, а саме: запозичення сучасних технологій місцевими виробниками, необхідність удосконалення національних продуктів, зумовлена конкуренцією з іноземними виробниками тощо.

Іноземні інвестиції є потужним джерелом зовнішнього фінансування для країни з перехідною економікою. З огляду на це Україна має дуже великий інвестиційний потенціал, а точніше — великі перспективи в залученні інвестицій та їх ефективного використання. Адже, як це не дивно, наявні на сьогодні більшою чи меншою мірою такі несприятливі явища, як незадовільний стан інфраструктури, застарілі технології, низька конкурентоспроможність продукції, незначна інноваційна складова економіки тощо, фахівці визначають

їх як "посткризові передумови розкриття інвестиційного потенціалу". Водночас в Україні спостерігаються такі сприятливі умови для інвестування, як стратегічно вигідне гео економічне розташування, наявність різноманітних природних ресурсів, резерву виробничих потужностей, високий рівень науки, досить низький рівень оплати праці, євроінтеграційний вектор розвитку, наявність значних ринків збуту та інше [3].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є розробка комплексу заходів, спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату Львівської області, а відтак, на зростання обсягів прямих іноземних інвестицій в її економіку. Для досягнення зазначеної мети необхідно вбачається послідовне вирішення таких завдань: аналіз нинішньої діяльності іноземних інвесторів у Львівській області; визначення факторів, які зараз формують у регіоні інвестиційний клімат; оцінка інвестиційної привабливості Львівської області; розробка системи заходів, здатних поліпшити інвестиційну привабливість Львівщини і забезпечити збільшення обсягів надходжень прямих іноземних інвестицій в її економіку.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Проблемам залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України та її окремих регіонів присвячено чимало праць вітчизняних вчених, зокрема Гаврилюка О.В., Гайдучього А.П., Галузи С.Г., Геєця В.М., Данилишина Б.М., Лук'яненка Д.Г., Макогона Ю.В., Новікова В., Носова О., Пересади А.А., Семенова Г.А., Федоренка В.Г., Ж. Фей, Чернюк Л.Г., Чумаченка М.Г. та ін. Разом з тим, актуальними залишаються дослідження шляхів залучення інвестицій в регіони, що відзначаються достатнім рівнем інвестиційного потенціалу, проте з тих чи інших причин не використовують його повною мірою. Тому дослідження інвестиційної діяльності іноземних інвесторів у Львівській області, пошук шляхів її активізації та встановлення причин, що стримують закордонних інвесторів, є важливим і своєчасним.

Слід зазначити, що Львівська область має досить широкoplanову структуру економіки, що охоплює сільське господарство, харчопереробку, видобувну (нафта, газ, вугіл-

ля), будівельну, машинобудівну промисловості і туризм (культурні оздоровчі курорти). Область, будучи розташованою на перехресті торговельних і транспортних маршрутів, є також важливим транзитним пунктом для нафто- і газових трубопроводів із країн колишнього СРСР. Також привабливою рисою для інвестицій є наявність добре підготовленої робочої сили за досить низьку плату, порівняно з європейськими сусідами [5].

Відповідно до Закону України "Про режим іноземного інвестування" іноземні інвестиції — це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку [2].

Динаміка прямих іноземних інвестицій у Львівську область характеризується стабільним зростанням обсягу з 2000 року за винятком 2005 року [6]. Станом на 1 жовтня 2009 року цей обсяг у Львівську область склав 1118,8 млн дол. США. Згідно статистичних даних Головного управління статистики, у Львівській області на початок 2008 року з часткою 2,9% від загального обсягу ПІІ область займала 7 місце серед регіонів України. Найбільшими інвестиційними партнерами Львівщини є Польща, Німеччина, Данія, Великобританія, Угорщина, Швейцарія. Інвестиційно привабливими галузями є машинобудування, фінансова діяльність, харчова, легка та деревообробна промисловість [10].

У структурі прямих іноземних інвестицій за країнами у Львівській області на початок 2008 року найбільшу частку мала Польща (18,5%), Люксембург (12,5%), Німеччина (8,4%), Кіпр (8%) та Ліхтенштейн (7,4%) [10].

За видами економічної діяльності найбільшу частку ПІІ складає фінансова діяльність (32,9%), машинобудування (виробництво машин, електричного, електронного, оптичного устаткування та транспортних засобів) (14,9%), операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям (8,5%), виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (5,7%), торгівля автомобілями та мотоциклами, їх технічне обслуговування та ремонт (4,6%) [10].

На початок 2008 року серед міст та районів Львівської області найбільша кількість ПІІ спрямовувалася в м. Львів (в основному в машинобудування, виробництво харчових продуктів, легку промисловість), м. Трускавець (охорона здоров'я та соціальна допомога, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг, діяльність готелів), м. Стрий (машинобудування), Стрийський район (машинобудування), Яворівський район (торгівля, ремонт автомобілів, оптова торгівля, машинобудування), Кам'янка-Бузький (легка промисловість, машинобудування), Городоцький (добувна та легка промисловість), Жовківський (металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, торгівля і ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, оптова торгівля) та Миколаївський райони (виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції, легка промисловість) [6; 11].

Аналізуючи сучасний структурний стан інвестиційних вкладень, слід зазначити, що найпотужнішими інвесторами нашого регіону є компанії РКО BP S.A. (Польща) (реципієнт інвестицій ВАР "Кредобанк"), ІРАЛКО (Ірландія) (реципієнт ТЗОВ "Іралко-Україна"), Леоні Бортнетц Холдинг ГмБХ (Німеччина) (ТЗОВ "Леоні Ваерінг Системс УА ГмБХ"), ODW-Elektrik GmbH (Німеччина) (ТЗОВ "ОДВ-Електрик"), Charmen Investments Limited (Кіпр) (ТЗОВ "ЛК ЮКРЕЙН ГРУП"), Transnational Cargo Systems Limited (Великобританія) (ТЗОВ "Яблуневий дар"), Holger Christiansen A/S (Данія) (Holger

Динаміка обсягу прямих іноземних інвестицій, у % до попереднього року

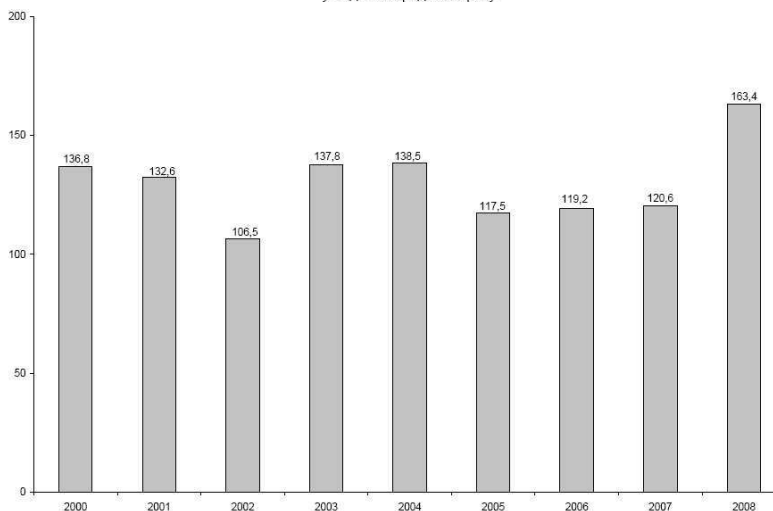

Рис. 1. Динаміка обсягу прямих інвестицій

Christiansen Production Ukraine), Nestle (Швейцарія) (компанія "Світоч"), Krono-vest (компанія "Krono-Lviv"). "PVN Holding" (Данія) інвестувала в "Danish Textile", "Intertrans" — транспортну компанію з інвестиціями "ZUKK Trading Limited" (Кіпр), "Dunapak Papers & Packaging Ltd." (Угорщина) — інвестор компанії "Dunapak-Ukraine Ltd.", ТОВ "Українська хвиля" — компанія, в яку інвестувала "Hatwave Hellenic American Telecom" (Кіпр) [4; 10].

Після проведеного в 2005 році дослідження політики прямих іноземних інвестицій Львівської області експерти Організації з економічного співробітництва та розвитку дійшли до висновку, що, збільшуючись щороку, ПІІ залишаються відносно невеликим компонентом економіки Львівської області. Великі обсяги ПІІ наявні в малому та середньому підприємстві: значна частина інвестицій такого типу діє в Яворівській СЕЗ. Більшість інвестицій у малому та середньому підприємстві має форму спільних підприємств, орієнтованих переважно на внутрішній ринок України. Чимало великих іноземних інвестицій у Львові становлять українські підприємства, придбані іноземцями з широковідомими в країні брендовими назвами, які діють в таких традиційних секторах, як продукти харчування та напої.

Більш стратегічними інвестиційними проектами згідно звіту ОЕСР можна вважати компанії "Leoni Wiring Systems" та "Holger Christiansen".

Український завод "Leoni" є вибраним постачальником низки автомобільних заводів "General Motor" у Західній Європі. Цей тип іноземних інвестицій спрямований на пошуки економічної ефективності, орієнтований на західні ринки, є відносно мобільним і з часом конкурентоспроможним. Компанія "Holger Christiansen" запровадила новий виробничий підрозділ на ділянці нульового циклу в Краківському безмитному порту в межах Яворівської СЕЗ на українсько-польському кордоні. Проект є на 100% імпортно-експортним і також орієнтований на західні ринки [4].

При входженні на український ринок закордонні інвестори зіштовхуються з багатьма проблемами, в тому числі законодавчими суперечностями, бюрократичними обмеженнями та відсутністю стратегічного супроводу. Про це, наприклад, свідчить досвід реалізації інвестиційного проекту "Holger Christiansen".

Хвиля інвестицій з боку датських текстильних компаній розпочалася у Львівській області ще 1999 року. Представники компанії "Holger Christiansen" (НС) двічі

відвідували область з дослідницькою метою і для визначення місця представники компанії скористалися послугами місцевих консультантів (німецьких і датських спеціалістів, що працювали в Україні). На основі консультації з представниками вищих органів державної влади у Львівській області датський консультант визначив Яворівську СЕЗ як можливий регіон для інвестування. У період з березня до травня 2003 року місцеві консультанти співпрацювали з НС над тестуванням практичних сторін бізнес-моделі НС для пристосування її до параметрів регіону в Яворівській СЕЗ.

Перша проблема була пов'язана з митницею та могла перешкодити укладанню угоди. Політика "Активна переробка" вимагала, щоб імпортовані вироби до України були перероблені й реекспортовані протягом 90 днів. Однак процес переробки НС вимагав не менше шести місяців для обробки одного контейнера використаних стартерів і одного контейнера відповідних деталей. Не вкладаючись у правило про 90 днів, НС мала сплачувати мито на рівні 5—20%, ПДВ на рівні 20% від вартості імпорту та ще 20% ПДВ на ціну реекспорту. Згідно з політикою "Активної переробки" протягом періоду 90 днів теоретично відшкодовується перший елемент ПДВ, сплаченого за імпорт. Однак підприємства не можуть покластися на те, коли податкові органи України реально відшкодують ПДВ: відомо, що заборгованість по відшкодуванню ПДВ підприємствам в Україні становить нині понад 1 млрд дол. США [4].

Зважаючи на характер бізнесу НС (тобто 100% реекспорт), одержання "безмитного" статусу було вирішальним для успіху тієї бізнес-моделі, яку НС використовувала в Україні. Однак такий статус вимагав дозволу митних органів у Києві. Дозвіл надавався після виконання 12 пунктів вказаних у законодавстві регуляторних вимог. Нові потужності НС мали задовольнити ці вимоги. Наприклад, потрібна була митна інфраструктура. Вона передбачала створення в межах підприємства окремої зони з кількох секцій для перевірки товарів і спеціальної площі для використання представниками митної служби. Законодавчі аспекти, однак, були визначені нечітко, їхнє правове значення встановлювали вперше, що продовжило тривалість процесу і підвищувало рівень ризику й невпевності.

НС стикнулася ще з однією фундаментальною митною проблемою. Вона стосувалася класифікації деталей, відновлюваних НС, в межах української структури тарифних ставок, оскільки: в Україні не існувало тарифної класифікації для продукції, яку випускала НС. А зміна класифікації вимагала проходження ще однієї процедури, яка передбачала одержання дозволу з боку центральних митних органів, що, з точки зору інвестора, також не гарантувало успішного результату. Часові рамки також ставали непевними, їх неможливо було спланувати.

Як зазначалося, НС намагалася запровадити нове виробниче підприємство на двох гектарах землі, яка б перебувала у повній власності компанії. Однак згідно з українським законодавством про придбання землі іноземним інвестором на такій землі вже повинна існувати будівля. А для того, щоб одержати дозвіл на будівництво нової будівлі, НС мала орендувати землю у Краковецького автопарку. У свою чергу, така оренда вимагала одержання формального дозволу на зміну землекористування. Однак відсутність офіційного реєстру земель в Україні означала, що процес одержання офіційного дозволу на такі зміни — це багатоступінний процес, до якого залучені місцеві акціонери (Краківецький автопарк, Правління Яворівської СЕЗ, Яворівська районна державна адміністрація), місцева громада (Краковецька сільська рада) та відповідні центральні органи, в тому числі Фонд державного майна. Цей процес не мав певних часових рамок і, з точки зору інвестора, міг також передба-

чати ризику та проблеми. Однак він дозволяв НС реалізувати свої плани.

Підприємство НС було офіційно відкрите у вересні 2004 року. Процес запровадження підприємства, в тому числі початкові дослідження, займали 19 місяців. На початок листопада 2004 року на підприємстві працювало близько 50 осіб. Упродовж наступних шести місяців передбачалося підвищити кількість працівників приблизно до 200 осіб [4].

Існувала нагальна потреба сприяння інвестору в розгортанні діяльності стартового проекту для забезпечення його ефективності та відповідності визначеному графіку. Це має особливе значення для забезпечення запланованої кількості нових робочих місць, пов'язаної з інвестиціями НС.

У 2005 році було несподівано скасовані ділові вигоди зі встановлення безмитної зони в межах СЕЗ. Податкові та митні пільги на імпортоване капітальне обладнання, які становлять частку бізнесу та показують обсяги капіталу в бухгалтерському звіті будь-якого нового інвестора, було теж скасовано. Така зміна істотно похитнула рішення НС щодо початку діяльності в Україні, оскільки попередній уряд гарантував суттєві пільги та надання статусів "Без мита" та "СЕЗ", що було закладено в бізнес-план НС. Негайною реакцією стало збільшення поточних витрат компанії та її капіталу на 30% протягом першого року роботи в Україні. На момент проголошення уряду НС проводила інвентаризацію, що тривала протягом 2-х місяців. У зв'язку з цим НС вимушена була негайно скасувати імпорт всіх запланованих поставок. Плани щодо збільшення виробничої здатності удвічі в другій половині 2005 року та розширення штату працівників до 200 чоловік довелося відкласти на потім [4].

Місцевим органам влади Львівської області потрібно підтримувати тип бізнесу на зразок Holger Christiansen. НС має заводи по всій Центральній Європі, може залучати подальші інвестиції до тих регіонів, де ці інвестиції будуть найбільш вигідними та конкурентоспроможними. Місцева влада повинна опікуватися оперативними та стратегічними потребами НС, оскільки при ефективній і чіткій підтримці діяльності НС у Львівську область зможуть бути залучені наступні інвестиції.

Як уже зазначалось, правові та економічні основи іноземної інвестиційної діяльності в Україні визначає Закон України "Про режим іноземного інвестування", частково впливають також Земельний кодекс України та інші нормативно-правові акти.

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 січня 2009 р. утворене Національне агентство України з іноземних інвестицій та розвитку (Укрззовнішінвест), що є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується й координується безпосередньо Кабінетом Міністрів України. Укрззовнішінвест був створений у рамках урядових заходів з подолання наслідків світової фінансової кризи. Першочергова мета — побудувати нову ефективну та прозору систему залучення прямих іноземних інвестицій в Україну. Агентство очолює систему державних підприємств, яка працює під єдиним брендом InvestUkraine. Ключовими елементами діяльності системи InvestUkraine є створення т.зв. "єдиного вікна" для іноземних інвесторів, яке має на меті спрощення процедури входження на український ринок та вирішення проблем з дозвольною системою, розробку "банку проектів" — єдиної бази даних інвестиційних пропозицій (інвестиційної нерухомості) — та проектів до реалізації на території України із залученням іноземних інвестицій, доступної для інвесторів у інтерактивному форматі з веб-інтерфейсом, цільовий пошук іноземних інвесторів для 10—15 стратегічних інвест-проектів, визначених Урядом України (щорічно) [12].

Трирічна Програма "Стратегія секторальної конкурентоспроможності в Україні", започаткована Урядом України та ОЕСР за підтримки Шведського агентства

міжнародного розвитку (SIDA), має на меті покращити діловий та інвестиційний клімат в Україні, збільшити надходження іноземних інвестицій, а також підвищити конкурентоспроможність секторів економіки та стимулювати розвиток приватного сектора. Програма передбачає проведення аналізу кількох пріоритетних секторів економіки України, визначення переліку перешкод для залучення інвестицій у них, підготовку рекомендацій щодо їх усунення. Протягом 2009—2010 років інвестиційний підрозділ та Група радників ОЕСР аналізують сучасний стан інвестиційного клімату в Україні. Пропозиції, висунені за результатами цього аналізу, стануть основою для подальшої співпраці з Інвестиційним комітетом ОЕСР та розробки пакету заходів з наближення нормативно-правової бази України до визнаних міжнародних інвестиційних стандартів [12].

Парадоксальністю процесу залучення іноземних інвестицій є те, що всі ініціативи переважно започатковуються на обласному рівні, а рішення приймаються на загальнодержавному. Уряд покладає на регіональну й місцеву владу завдання переконувати потенційного іноземного або внутрішнього інвестора у доцільності вкладення коштів у розвиток конкретних територій і навіть вважає це одним із вагомих критеріїв діяльності органів місцевої влади. В цьому відношенні Львівська область має дещо кращі інвестиційні умови та можливості у порівнянні з іншими.

У Львівській області прийнято політику відкритих дверей для зарубіжних інвесторів, оскільки тут скасовано більшість обмежень щодо ПІІ, хоча такі обмеження в деяких секторах існують і досі. Інвестори, які працюють у Львові, скаржаться на те, що істотними перешкодами на шляху підприємницької діяльності в регіоні є неефективність законодавства на регіональному рівні та суперечливі положення різних законів. Регіональна влада у Львівській області розробила курс на розвиток і вдосконалення інвестиційного та підприємницького середовища. Нещодавно державна адміністрація Львівської області розпочала запровадження програми "Стратегія соціально-економічного розвитку 2015", в якій визначено конкретні напрями розвитку області на тривалу перспективу, а приватний сектор названо рушієм економічного розвитку [9]. Таку стратегію рекомендував до запровадження проект, фінансований Міністерством Великої Британії у справах міжнародного розвитку, що здійснюється з залученням власників акцій як державного, так і приватного секторів. Однією з цілей, визначених у програмі, є створення стабільного середовища для підприємницької діяльності на основі підтримки й стимулювання зовнішніх інвестицій. Нечітке і нестабільне законодавство породжує корупцію і тяганину, які негативно впливають на інвестиційний імідж. Діяльність багатьох наглядових органів, на жаль, сконцентрована на перевірках, а не на підтримці, що не лише обмежує підприємницьку діяльність, а й відволікає управління компаній від безпосереднього ведення бізнесу. Значні намагання привабити інвестора в область були започатковані ще на "Економічному форумі", якій відбувся у 2004 році. Це щорічна конференція, яка була започаткована у жовтні 2001 року за підтримки центральних органів влади, мала на меті просування західних областей та приваблення інвесторів з сусідніх країн. Муніципалітет Львова розпочав земельний аукціон, де земельні ділянки продавалися зі всіма погодженнями і сертифікатами за умови, що майно буде використовуватись за призначенням. Інші заходи з просування Львівської області включають маркетингові інвестиційні матеріали, що поширюються через міжнародні торгові місії, посольства та інтернет-сайт [4]. Водночас для отримання від ПІІ вагомого економічного результату інформаційний супровід повинен сприяти покращенню іміджу регіону, реагувати на недостатню обізнаність інвесторів, оскільки конкуренція за ПІІ є жорсткою і вона

продовжує загострюватись.

У 1999 році були створені дві спеціальні економічні зони, що склали фундамент стратегії сприяння інвестиціям Львівської області: у Яворівському та Трускавецькому районах. СЕЗ, які були створені центральною владою з ініціативи Львівської області, передбачали наступні пільги:

- пільги при сплаті митних імпорتنних зборів і ПДВ (для товарів спеціального призначення) на період до п'яти років;
- зменшення 30% податку з підприємств на певний період;
- 100% звільнення від сплати податків на обов'язкове соціальне забезпечення;
- 100% звільнення від сплати податків у Державний інноваційний фонд на декілька років;
- 100% звільнення від сплати податку на землю, зменшення ставки цього податку на 50% або звільнення від платежів за землю на період пробного освоєння;
- звільнення від обов'язкового продажу прибутку у іноземній валюті.

Проте, як уже згадувалось, після проголошення урядом бюджету на 2005 рік були несподівано скасовані (1 квітня 2005 року) преференції в межах СЕЗ. Уряд пояснював це необхідністю досягнення більш збалансованого бюджету на 2005—2006 роки; припиненням кримінальної діяльності, що базувалася у східноукраїнській СЕЗ, а також негативними наслідками на зразок витіснення, які траплялися в СЕЗ при інвестуваннях на районному рівні.

Незважаючи на те, що СЕЗ, безумовно, привабляли певні ПІІ, існують приклади, коли інвестори вирішили обійти переваги, які їм пропонувалися. Один з найбільш стратегічних інвесторів у Львівській області, Leoni Wiring Systems, вирішив заснувати завод у м. Стрий замість того, щоб відкрити його у СЕЗ з метою уникнення конкуренції з іншими компаніями. Окрім того, зважаючи на репутацію, розміри компанії у Європі та перспективний обсяг інвестицій у м. Стрий, компанія також мала можливість отримати від центральної влади спрощення митних процедур для реєстрування компонентів та інших матеріалів, що імпортуються для збирання на заводі. Крім того, компанія отримала від центральної влади спеціальні пільги на більш швидке відшкодування ПДВ на експорт готових електронних комплектів. Обидві переваги отримані внаслідок потужного лобювання цього проєкту Львівськими обласними і муніципальними владами на державному рівні. Оцінюючи ефективність цих інструментів із промоції інвестицій, необхідно звернути увагу на те, що СЕЗ можуть спричиняти небажаний ефект, оскільки вони залучають значний і непропорційний рівень іноземних і внутрішніх інвестицій за рахунок інших частин регіону. Окрім того, деякі митні та податкові пільги, що надаються цими СЕЗ, можуть мати негативний вплив на центральний і регіональний бюджети [4].

Однак, незважаючи на те, якою є оцінка впливу Яворівської і Трускавецької СЕЗ, радикальне рішення нового уряду щодо скасування преференцій для СЕЗ негативно вплинуло на інвестиційний імідж країни та її регіонів.

Що стосується самих СЕЗ, то сьогодні деякі експерти вважають, що їх існування доцільне, в першу чергу, в прикордонних західних регіонах, зокрема у Львівській області. Проте створення СЕЗ є перспективним лише тоді, коли передбачено залучення високотехнологічних компаній, які здатні запропонувати прискорення інноваційного розвитку. Поява вітчизняних СЕЗ не була підкріплена заходами щодо розвитку інфраструктури. Так, наприклад, для розвитку СЕЗ "Яворів" необхідно було щонайменше забезпечити сучасну автомобільну дорогу до українсько-польського кордону та пункти його перетину, а вже потім надавати пільгові умови саме для функціонування технологічних компаній [7].

У рамках опитування, проведеного Львівською торго-

во-промисловою палатою та Головним управлінням містобудування, архітектури та просторового розвитку Львівської облдержадміністрації, серед основних мотивів створення підприємств у Львівській області інвестори найчастіше вказувала наступні:

- освоєння нових ринків шляхом створення продукту на українській території;
- вигідне логістичне розміщення підприємства;
- вигідне співвідношення "кваліфікація/заробітна плата" для залучення трудових ресурсів.

Жоден з інвесторів не вибрав як мотив наявність надійних українських партнерів для реалізації інвестиційного проекту.

Щодо бар'єрів, які стримують зростання ділової активності в Україні, то тут вказувалися наступні:

- нестабільна політична ситуація;
- наявність законодавчих норм, що стримують процеси інвестування, як, наприклад, оподаткування ПДВ-внесків у статутний фонд;
- різке зростання цін на енергоносії;
- збільшення вартості робочої сили, яке не завжди супроводжується підвищенням продуктивності праці [8].

Таким чином, за результатами аналізу не можна стверджувати, що зростання обсягів інвестицій відбувається завдяки діям місцевої та центральної влади. Скоріш за все таке зростання відбувається як наслідок перенесення виробничих підприємств з країн з високим рівнем оплати праці та високими екологічними вимогами до країн Східної Європи та Азії. Відповідно при реалізації центральними та місцевими органами заходів з покращення інвестиційного клімату обсяги іноземних інвестицій в Україну стануть значно більшими [8].

Серед загальнодержавних чинників, котрі негативно впливають на розвиток інвестиційної діяльності в регіонах, є:

- недосконалість земельного законодавства;
- складність погодження проектно-кошторисної документації та порядку проходження дозвільних процедур;
- відсутність нормативно-правової бази отримання у користування земельних ділянок для суспільних потреб;
- зміни законодавства щодо здійснення операцій з давальницькою сировиною іноземних замовників [9].

З метою усунення цих факторів у Програмі розвитку Львівської області зазначено такі заходи, як підготовка пропозицій до проектів Законів України "Про інвестиційну діяльність" та "Про режим іноземного інвестування", організація діяльності Ради з питань залучення іноземних інвестицій при голові облдержадміністрації, налагодження оперативної взаємодії "Єдиних дозвільних офісів" та виконавчого органу "Єдине інвестиційне вікно", підготовка пропозицій щодо формування законодавчої бази створення промислових парків в Україні та ін. [9].

ВИСНОВКИ

Водночас заходи зі сприяння залученню іноземного капіталу в економіку України та її окремих регіонів, на нашу думку, мають здійснюватися передусім на загальнодержавному рівні і бути спрямованими на:

- забезпечення макроекономічної і політичної стабільності;
- зниження бар'єру для іноземних підприємств шляхом впровадження одноразової процедури започаткування нового бізнесу;
- створення чіткого і надійного правового поля, здатного забезпечити захист прав власника;
- реформування системи оподаткування у напрямі зниження податкового тиску, вдосконалення системи адміністрування податків; перегляд митних тарифів;
- проведення активної боротьби з корупцією та бю-

рократичною тяганиною;

- сприяння створенню в Україні фондового ринку з урахуванням конкурентоспроможності вітчизняних і зарубіжних інвесторів та активності фінансових посередників, стимулюючи залучення портфельних іноземних інвестицій;
- доведення певних законодавчих норм, в т.ч. Митного кодексу та митної номенклатури (класифікації товарів ЗЕД) у відповідність загальноєвропейським.

На регіональному рівні доцільним вбачаються:

- розробка регіональних механізмів захисту іноземних інвесторів від ризиків некомерційного характеру;
- визначення регіональних пріоритетів для орієнтації іноземних інвесторів і напрямів розв'язання проблем структурної перебудови регіональної економіки;
- створення страхових компаній за участю іноземних страхових установ;
- формування регіональної інвестиційної інфраструктури шляхом налагодження двосторонньої співпраці агентств і організацій та впровадження програм сприяння іноземним інвестиціям із попереднім визначення цілей та конкретних галузей, в яких регіон має відносні конкурентні переваги;
- розвиток інвестиційно-клірингових відносин та нагляд за виконанням проектів за участю іноземного капіталу;
- налагодження транспортної інфраструктури, спрощення процедур митного контролю для стратегічних інвесторів.

Література:

1. Ögütçü M. Foreign Direct investment and regional development: Sharing experiences from Brazil, China, Russia and Turkey. International Conference on Regional Development and Foreign Investment in Brazil. Fortaleza, Brazil, 2002.
2. Закон України "Про режим іноземного інвестування". Офіційне видання. — К.: Парламентське видавництво, 1996. — № 19.
3. Галасюк В. Інвестиційний потенціал України: погляд в майбутнє // Зовнішньоекономічний кур'єр. — 2007. — № 1—2.
4. Політика прямих іноземних інвестицій у Львівській області. Звіт ОЕСР. — 2005.
5. Суха М., Сухий О. Стан та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку Львівської області // Кредоінвест. Додаток до журналу "Наше кредо". — Львів, 2005.
6. Сотникова Л. Напрямки інвестування економіки Львівщини у 2006 році // Зовнішньоекономічний кур'єр. — 2007. — № 1—2.
7. Шевчук В.О., Черкас Н.І. Можливості ренесансу вітчизняних СЕЗ/ВЕЗ на інвестиційно-інноваційній основі в Україні // Матеріали IV Науково-практичної конференції "Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах". Том 2. — Луцьк, 2007.
8. Баран Р.В. Існуючий стан інвестиційної привабливості області. Зовнішньоекономічний кур'єр. — 2008. — № 1—2.
9. Програма стабілізації соціально-економічного розвитку Львівської області на 2009 рік / Головне управління економіки Львівської обласної державної адміністрації. — Львів, 2009.
10. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності Львівської області у 2000—2007 роках. Статистичний збірник / Головне управління статистики у львівській області. — Львів, 2008.
11. Офіційний веб-сайт Головного управління статистики Львівської області www.stat.lviv.ua
12. Офіційний веб-сайт Національного агентства України з інвестицій та розвитку: <http://www.investukraine.gov.ua/ua/328.htm>

Стаття надійшла до редакції 22.04.2010 р.